

Основні напрями реалізації інтеграції у формуванні в майбутніх учителів технологій компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва

Анотація. У статті висвітлено особливості застосування інтеграційного підходу у формуванні компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва у майбутніх учителів технологій. Обґрунтовано інтеграційну природу декоративно-ужиткового мистецтва як чинника національної культурної спадщини, особливо в умовах воєнного часу. Визначено та охарактеризовано основні напрями інтеграції: поєднання теоретичної та практичної підготовки, традиційних і сучасних технологій; комплексне формування мистецького, технологічного та педагогічного аспектів; включення національних і регіональних традицій в освітній процес. Окреслено умови ефективної реалізації інтеграційного підходу в підготовці майбутніх учителів технологій як носіїв і популяризаторів культурних традицій українського народу.

Ключові слова: інтеграційний підхід, декоративно-ужиткове мистецтво, професійна компетентність, майбутні вчителі технологій, національна культурна спадщина.

Annotation. The article highlights the features of the application of the integration approach in the formation of competencies in decorative and applied arts in future technology teachers. The integration nature of decorative and applied arts as a factor of national cultural heritage, especially in wartime conditions, is substantiated. The main areas of integration are identified and characterized: a combination of theoretical and practical training, traditional and modern technologies; comprehensive formation of artistic, technological and pedagogical aspects; inclusion of national and regional traditions in the educational process. The conditions for the effective implementation of the integration approach in the training of future technology teachers as carriers and popularizers of the cultural traditions of the Ukrainian people are outlined.

Keywords: integration approach, decorative and applied arts, professional competence, future technology teachers, national cultural heritage.

В умовах воєнного часу, коли Україна боронить від агресора не тільки свою територію, а й культурний код нації, свою культурну самобутність, найгострішим питанням стає збереження, відродження та популяризація українського культурного спадку, зокрема декоративно-ужиткового мистецтва (ДУМ). Саме воно виступає незримим щитом, що захищає духовні цінності українців, виконуючи вирішальну роль у «переосмисленні, переорієнтації та впливі на формування високоморальної громадської позиції особистості, її національної свідомості, потягу до прекрасного» [7, с. 221].

Коли агресор прагне знищити українську культурну спадщину та заперечити право України на власну ідентичність, народне декоративно-ужиткове мистецтво перетворюється на потужний засіб культурного спротиву, джерело національної стійкості та натхнення. Важливу роль у збереженні, відродженні та передачі наступним поколінням автентичних народних ремесел і промислів відіграють учителі технологій, які «мають не лише володіти необхідними професійними компетентностями, а й бути носіями та популяризаторами культурних традицій свого народу. Саме тому інтеграційний підхід у підготовці майбутніх учителів технологій набуває особливої значущості, що дає змогу об'єднати мистецький, технологічний, педагогічний та культурологічний аспекти їхньої професійної діяльності» [4, с. 317]. Він «охоплює усі галузі діяльності суспільства та відіграє

суттєву роль у реформуванні освіти, розвиток у майбутніх учителів технологій здібностей до проєктування та створення творів декоративно-ужиткового мистецтва на інтеграційній основі» [5, с. 20].

У дослідженні інтеграційного підходу у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів технологій важливу роль відіграють «змістові характеристики інтеграційних процесів, що містять їх логіко-змістову основу і розрізнені елементи, оскільки інтеграційний процес суттєво залежить від елементів, які беруть участь в інтеграції, та елементів, що виникають у результаті інтеграції. Елементами інтеграції можуть виступати уявлення, поняття про властивості предметів, світоглядні ідеї тощо» [1, с. 49]. Інтеграційний підхід забезпечує органічне поєднання різнорідних знань і методів пізнання на науково визначеній основі і є важливим, іноді вирішальним, чинником у формуванні світогляду особистості [3, с. 13], цілісної професійної компетентності педагога.

Інтеграційна природа ДУМ «передбачає здатність об'єднувати різні елементи (дисципліни, відносини, компоненти) в єдине, стійке ціле (систему), що дає змогу розширити творчі можливості та сконструювати щось нове. Синтезна природа декоративно-ужиткового мистецтва виявляє гнучкість у пристосуванні до змін як у зовнішньому предметному світі, так і у внутрішніх процесах цього виду мистецтва. Мова йде не про «механічне» об'єднання довільно взятих елементів, а про діалектичне узагальнення аналітично виокремлених і вивчених сторін об'єкта» [5, с. 21].

Застосування інтеграційного підходу у професійному навчанні майбутніх учителів технологій «зумовлено інтеграційною природою власне декоративно-ужиткового мистецтва, залежністю між інтеграцією традиційних прикладних видів мистецтва, змістом професійної освіти та компетенціями, які формуються у майбутніх учителів технологій під час навчання декоративно-ужиткового мистецтва» [5, с. 20]. Декоративно-ужиткове мистецтво за своєю природою є інтегративним, оскільки гармонійно поєднує мистецьку творчість з технологічними процесами, естетичну привабливість і практичну функціональність, а також локальні культурні особливості з традиціями загальнонаціонального значення. Це «створює природні передумови для його вивчення через інтеграційний підхід у професійній підготовці педагогів. Водночас, між традиційними прикладними видами мистецтва, змістом професійної освіти та компетентностями майбутніх учителів технологій існує тісний взаємозв'язок, який виявляється у тому, що автентичні мистецькі техніки та прийоми стають не лише об'єктом вивчення, а й методологічним інструментом формування професійних здібностей» [4, с. 324].

Основними напрямками інтеграції у формуванні в майбутніх учителів технологій компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва є:

- інтеграція теорії та практики декоративно-ужиткового мистецтва;
- інтеграція традиційних і сучасних технологій виготовлення виробів;
- інтеграція мистецького, технологічного та педагогічного аспектів підготовки;
- інтеграція національних і регіональних традицій в освітній процес.

Такий підхід дає змогу сформувати в майбутніх педагогів не просто набір окремих знань і вмінь, а цілісне розуміння декоративно-ужиткового мистецтва як важливої складової національної культури, що потребує збереження та розвитку.

Схарактеризуємо детальніше кожен напрям.

Одним з ключових аспектів інтеграційного підходу є *поєднання теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів технологій*. Теоретичні знання з історії та теорії декоративно-ужиткового мистецтва, його регіональних особливостей, символіки, технології виготовлення виробів мають підкріплюватися практичними вміннями та навичками створення відповідних об'єктів декоративно-

ужиткового мистецтва.

Важливим елементом такої інтеграції є організація навчально-творчої діяльності здобувачів вищої освіти, що забезпечує не лише відтворення традиційних технік і технологій, а й їх творче переосмислення та адаптацію до сучасних умов. Це створює умови для формування у майбутніх педагогів здатності до інноваційної діяльності, що поєднує традиції та новаторство.

Ефективними формами організації навчальної діяльності, що забезпечують інтеграцію теорії та практики декоративно-ужиткового мистецтва, є:

- проектна діяльність, що передбачає дослідження певного виду декоративно-ужиткового мистецтва та створення відповідних виробів;
- творчі майстерні, де здобувачі вищої освіти опановують традиційні техніки під керівництвом майстрів народного мистецтва;
- інтегровані курси, що поєднують вивчення історії, теорії та технологій різних видів декоративно-ужиткового мистецтва.

Іншим важливим аспектом інтеграційного підходу є *поєднання традиційних і сучасних технологій* у підготовці майбутніх учителів трудового навчання. Збереження традиційного декоративно-ужиткового мистецтва не означає його консервацію в незмінному вигляді. Навпаки, для забезпечення життєздатності цих традицій необхідно їх адаптувати до сучасних умов, поєднуючи з новими матеріалами та технологіями.

Майбутні вчителі технологій мають опанувати не тільки традиційні техніки виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, а й сучасні технології, що мають модернізувати процес їх створення, зробити його доступнішим для здобувачів освіти.

Крім того, поєднання ручних технік з використанням сучасного обладнання, комп'ютерних технологій для проектування та моделювання виробів, використання нових матеріалів, які імітують традиційні, є доступнішими та зручнішими у використанні.

Така інтеграція традиційного та сучасного забезпечує актуальність декоративно-ужиткового мистецтва для сучасних здобувачів освіти, робить його привабливішим і зрозумілішим для них.

Специфіка професійної діяльності вчителя технологій полягає в тому, що він має бути водночас і митцем, і технологом, і педагогом. Відтак, його професійна підготовка має *інтегрувати* всі ці *аспекти*, зокрема *мистецький, технологічний та педагогічний*.

Мистецький аспект передбачає формування у майбутніх учителів художньо-естетичної культури, розуміння законів композиції, кольорознавства, стилістики, здатності до художньої творчості. Технологічний аспект забезпечує засвоєння різноманітних технік і технологій виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, формування вмінь працювати з різними матеріалами та інструментами. Педагогічний аспект спрямований на формування здатності передавати ці знання та вміння здобувачам освіти, організовувати їхню навчально-творчу діяльність, розвивати їхню творчу здатність.

Інтеграція цих аспектів відбувається через:

- використання міждисциплінарних зв'язків між предметами мистецького, технологічного та педагогічного циклів;
- створення інтегрованих навчальних курсів, що поєднують різні аспекти підготовки;
- розроблення комплексних завдань, що передбачають використання знань і вмінь з різних галузей;
- організацію педагогічної практики.

Важливим аспектом інтеграційного підходу є *включення національних і*

регіональних традицій декоративно-ужиткового мистецтва в освітній процес підготовки майбутніх учителів технологій. Це дозволяє сформуванню в них розуміння багатоманітності та багатогранності народної культури, її регіональних особливостей.

Така інтеграція може здійснюватися через:

- вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, характерних для різних регіонів;
- залучення до освітнього процесу майстрів народного мистецтва, носіїв традицій;
- організацію етнографічних експедицій для вивчення регіональних особливостей народного мистецтва;
- створення музеїв народного мистецтва закладах освіти;
- участь у фольклорно-етнографічних фестивалях, виставках народного мистецтва.

Важливою умовою ефективною реалізації інтеграційного підходу є створення відповідного освітнього середовища, що включає:

- матеріально-технічну базу для опанування різних видів декоративно-ужиткового мистецтва;
- інформаційні ресурси (бібліотеки, електронні бази даних, відеотеки) з питань народного мистецтва;
- музеї народного мистецтва, виставкові зали для демонстрації творчих робіт;
- творчі майстерні для практичної роботи.

Інтеграційний підхід у формуванні компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва у майбутніх учителів технологій стає не просто методологічним інструментом, а й стратегічним імперативом в умовах сучасних викликів, що стали перед українською культурною ідентичністю. Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки.

Декоративно-ужиткове мистецтво, маючи інтегративну природу, перетворюється на потужний засіб культурного опору в умовах воєнного часу, коли загроза українській ідентичності набуває особливої гостроти. Синтез естетичного і функціонального, традиційного і новаторського, що притаманний декоративно-ужитковому мистецтву, створює унікальне підґрунтя для формування цілісної системи компетентностей у майбутніх учителів технологій.

Запропоновані напрями інтеграції (поєднання теорії і практики, традиційних і сучасних технологій, мистецького, технологічного і педагогічного аспектів, національних і регіональних традицій) формують не тільки професійну компетентність педагога, а й забезпечують неперервність культурної традиції в освітньому середовищі. Особливої ваги набуває трансформаційний потенціал такого підходу, що дає змогу адаптувати традиційні ремесла до сучасних освітніх потреб, не втрачаючи їхньої автентичності.

Інтеграція мистецького, технологічного та педагогічного аспектів у підготовці майбутніх учителів технологій забезпечує формування не тільки фахівця, здатного відтворювати традиційні техніки, а й творчої особистості, яка може переосмислити культурну спадщину, адаптувати її до сучасних освітніх потреб і транслювати наступним поколінням.

Створення відповідного освітнього середовища, що створюється на інтеграційних засадах, є ключовою умовою ефективною підготовки вчителя технологій як носія і популяризатора культурних традицій. Таке середовище має включати як матеріально-технічні ресурси, так і організаційно-педагогічні умови, що забезпечують інтеграцію традиційного і сучасного, теорії і практики, різних видів мистецтва та культурних традицій.

Отже, інтеграційний підхід у формуванні компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва у майбутніх учителів технологій виступає не лише освітньою стратегією, а й механізмом збереження, розвитку і трансляції національної культурної спадщини в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Зузяк Т., Марущак О., Стешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2019. Вип. 2. С. 46-53.
2. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 172-180.
3. Марущак О.В. Інтеграція знань з матеріалознавства у професійній підготовці майбутніх фахівців швейного виробництва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Марущак Оксана Василівна. Вінниця, 2005. 255 с.
4. Марущак О.В., Латуша Р.М., Нестеренко Я.С., Степанюк А.Ю. Формування у майбутніх учителів технологій компетентностей з декоративно-ужиткового мистецтва засобами інтеграції. *Scientific achievements of contemporary society. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2025. Pp. 316-326.
5. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2019. Вип. 2. С. 19-22.
6. Марущак О.В., Миколіук Д.М., Панасюк Я.П., Скотар В.Т. Міждисциплінарна інтеграція як засіб формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій професійних компетенцій. *Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 8th International scientific and practical conference*. Publishing House «ACCENT». Sofia, Bulgaria. 2020. Pp. 357-366.
7. Марущак О.В., Савчук І.В., Бойчук С.О. Духовно-естетичне виховання учнів ЗНЗ засобами гончарного мистецтва. *Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. праць. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. Вип. 1. С. 221-225.